

De rookende kachel en Bijvoets

Een paar dagen geleden was er in ons dorp nog het vroolijk gerinkel van de bellen van de arreslee. Daarna overheerschte een heel ander geluid. Het was het schrapen van ijzer over steen, want iedereen, soldaat en burger, wilde den dool een handje helpen.

Men hoorde niet meer het kraken van bevroren sneeuw onder klompen en laarzen, maar het kletsen van natte sneeuw tegen de wielen van fiet-sen, auto's en wagens, die de wegen weer durf-den trotsereen. De oudere inwoners van ons dorp vonden het heelemaal geen vreemd gezicht, daar boven over de kruin van den dijk wagens en fietsen te zien rijden, toen de gewone weg langs den voet van den dijk dichtgesneeuwd was. Dat was immers vroeger de verkeersweg. Maar het neemt niet weg dat we allemaal den nieuwen weg langs den voet prefereren.

En alles druppelde nu. Buiten natuurlijk het meest, maar ook binnen (helaas) hier en daar. Het druppelde van boomen en struiken, van goten, van telefoondraden en andere draden, kortom van alles wat een paar dagen geleden nog smetteloos wit was. En als je niet oppaste, dan druppelde het in negen van de tien gevallen precies in je nek als je je hoofd buiten de deur stak. En al was de temperatuur dan ook zoo'n 20 graden gestegen, gesmolten sneeuw of ijs blijft toch nog koud.

Die koude heeft heel wat op 't geweten. Geïsoleerde dorpen, ingesneeuwde auto's, en daar-door hier en daar gebrek aan brandstof, levens-middelen enz. Maar één van de naaste dingen, die je kan overkomen als het zoo koud is, is wel, dat je kachel op een gegeven moment geen warmte wil geven, alleen maar rook en nog eens rook.

Als je kachel normaal doet dan peins je niet over haar, maar als ze kuren gaat vertoonen, dan wordt dat anders. En dus begon ik te peinzen over een kachel, dat wil zeggen, over het ont-staan daarvan. Er kwam me een oud rijmpje in gedachten, dat ik eens ergens gelezen had.

Ik bin in boer fen Haskerdiken
Ik hoef for nimmen to wiken,
Ik hab in pleats mei tritich kij,
Ik jou gjin byt om dij.
Ik hab in p l a e t mei in stander
Lyk as in ander
En in dweil foar de doar,
Lyk as in oar.

Dat is dus een rijmpje uit den tijd, dat een haardplaat nog de trots van den eigenaar was. Een blankgeschuurde haardplaat, dikwijls voor-zien van moole voorstellingen, ter bescherming van de tegeltjes achter de „hirddobbe". Tegen-woordig zie je een enkele keer zoo'n haardplaat ook nog wel, maar dan meestal niet als be-scherming tegen een te fel vuur, maar uitsluitend als versiering van de kamer. Centrale verwar-ming zorgt immers wel voor de warmte!

Maar wanneer zijn nu de kachels in plaats van de open vuren gekomen?

Wie zou me daar beter antwoord op kunnen geven dan de oudste kopersmid van Friesland?

„Ja wis", zegt Bijvoets, „fortelle kin ik wol hwet oer de kachel. In 1830 hawwe se hjir by us de earst kachel mei 'n plip makke".

„Do wierne de minsken grif tige bliid, net?" vraag ik, want ik denk aan een open vuur, zoo-als je dat in Engeland nog wel hebt. M'n onder-vinding was altijd: een koude rug en van voren gloeiend heet."

„Né, hielendál net. Se woune der neat fen witte. Se fortrouden dat ding net."

„Hawwe jimme do dy nije kachels mar stean litten?"

„Né, fensels net. Mar omdat de minsken se net yn 'e hûs hawwe woenen, hawwe wy se for-hierd."

„Forhierd?"

„Ja, we joegen se mei oan de skippers, dy't mei modderskúten fen hjir út oer de marren fearnen. Yn 'e hjerst namen se se mei en yn't foarjier krigen wy se werom."

En hwet seinen de minsken fen de kachels?"

„Se foldienen best. En sa stadich-oan bin de kachels yn 'e moåde kaem. De earste jierren moast alles fen dy kachels mei de hân makke wirde. Mar dan wierne sokke kachels ek echte pronkstikjes. En goedkeap wierne se ek net. Se kostnen wol f 70.— of f 80.— En dat yn dy tiid, do't 'n folsleine feint mar 6 ct. yn 'e úre for-tsjinne."

Bijvoets zwijgt en ik peuzel m'n zooveelste peer op uit de boordevolle emmer, die Bijvoets naast me neer gezet heeft.

„Al gau waerden do de getten potkachels yn 'e hannel brocht, mar sa'n 40 jier lang hawwe wy kopersmeden dochs de echte goeie kachels makke. Letter kamen de gewoane smeden en nou tsjin-wirdich....

„Hwet den", vraag ik.

„Nou sette wy allinne de kachel noch mar", zegt Bijvoets. „Alles wirdt ommers machinaal makke, sels de pipen en de earmtakken."

En de oude vakman schudt z'n hoofd, en ik kijk naar z'n handen, want terwijl hij aan het vertellen is, zitten z'n handen niet stil. Wat dat stuk koper worden moet, weet ik nog niet, maar zeker is het dat de tuitlamp, de aker, de emmer, of wat dan ook, een stukje echt vakwerk zal zijn.

„Aldtiids do koenen sy ek goedkeap en sunich stoke" zegt Bijvoets lachend.

„Ho den?" wil ik weten.

Wol, se setten 'n stok yn 'e kachel en den kaem der om hinne seachmoal, dat wirde goed fêst oanstampt. Den naem men de stok der út en yn dat gât kaem een koaltsje fjûr. Sa'n fjûr -koe úren lizze."

Het is een tip om te onthouden, maar ik ben bang dat 'n moderne haard bij een dergelijke behandeling wel weer net zoo hard zal gaan rooken, als ze deed voordat ik begon te peinzen over de kachel en zodoende bij Bijvoets in Wor-kum terecht kwam.

En op den weg terug naar huis, beginnen de laatste resten sneeuw al weer te kraken onder de schoenen, het druppelt niet meer. Zou de Enkhuizer Almanak nu toch gelijk krijgen, vorst tot eind Februari?

STINS VAN IDSERDA.